

Mr.sc. Ajdin Huseinspahić\*

Primljeno: 9. 01. 2014.

UDK: 347.65/.66(497.115+497.11)

Pregledni naučni članak

**NASLJEDNOPRAVNI ODNOSI S MEĐUNARODNIM OBILJEŽJEM *DE LEGE LATA* I *DE LEGE FERENDA* U BIH, S OSVRTOM NA STANJE U SRBIJI**

*Dok su u antičkom Rimu samo neki privatnopravni odnosi podlijegali normama ius gentiuma, a koje se ne može poistovjetiti sa modernim normama međunarodnog privatnog prava, danas možemo konstatovati kako gotovo svi privatnopravni odnosi mogu imati prefiks međunarodnih. Naučnoj opservaciji nasljednopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem prišli smo fokusirajući se na nekoliko ključnih pitanja. Prvo pitanje koje smo obradili se odnosilo na pravnu prirodu prejudicijelnog (prethodnog) pitanja koje, može proizvesti velike probleme kod primjene adekvatne pravne norme. Drugo pitanje se odnosilo na pozitivnopravno sagledavanje poimanja djeljivosti nasljednog statuta, a što ima presudan značaj prilikom određenja mjerodavnog prava na raspravljanje zaostavštine, bilo da je riječ o zakonskom ili testamentalnom nasljeđivanju. Treće pitanje koje smo obradili u radu se odnosilo na sučeljavanje argumenata pro et contra ideje primjene lex nationalis ili domicila ostavioca. Ipak, posebno značajnom se činila aktuelizacija ideje italijanskog pravika Mancinija koji smatra da treba težiti ka stvaranju univerzalnog pravila o primjeni domaćeg ili stranog prava. Ideja o primatu lex nationalis u rješavanju ličnih, porodičnih i nasljednopravnih odnosa zadržala je svoju vrijednost i danas. Mancini je smatrao kako treba ostaviti prostora autonomiji volje stranaka na polju međunarodnog privatnog prava, ali u onim odnosima koji su van sfere obavezne primjene lex nationalis, tj. koje su van domena ličnih, porodičnih i nasljednopravnih odnosa.*

*Ključne riječi: međunarodno privatno pravo, nasljedno pravo, nasljedni statut, lex nationalis, domicil.*

---

\* Viši asistent, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

## 1. Historijski korijeni poimanja međunarodnih privatnopravnih odnosa

Još su stari Rimljani razlikovali pojmove građanin Rima i stranac pri čemu su kroz svoju dugogodišnju historiju ustanovili posebna pravna pravila kako za jedne tako i za druge.<sup>1</sup> No, odmah treba naglasiti da Rim kao ni ostale antičke robovlasničke države nisu imale razvijeno međunarodno privatno pravo u njegovom današnjem poimanju. Dok je *ius civile*<sup>2</sup>, kao što Gaj navodi<sup>3</sup>, u obliku pravnih regula vrijedio isključivo za onaj narod koji ga je uspostavio samo za sebe, istovremeno je *ius gentium*<sup>4</sup>, kao skup pravnih pravila koji se oslanjaju na prirodni razum (*naturalis ratio*) i mogu se naći kod svih naroda vrijedio prilikom uspostavljanja pravnog saobraćaja sa strancima (*peregrinima*)<sup>5</sup>. Staro *ius civile*, kao pravo koje vrijedi samo za rimske građane, nije po principu personaliteta bilo pristupačno peregrinima, a i po svom strogom formalizmu bilo je njima nerazumljivo i za njih neupotrebljivo. Zato su Rimljani stupivši u svjetski saobraćaj, naročito poslije Drugog punskog rata, kada Rim postaje politički i privredni centar Sredozemlja, morali naći mogućnost sigurnog pravnog saobraćaja i pravne zaštite za strance.<sup>6</sup> No, i pored toga strano pravo se u Rimu nije primjenjivalo, niti se uvažavalo. Za strano pravo se nije interesovala ni klasična rimska pravna misao, štaviše

---

<sup>1</sup> L.Mackenzie, J.Kirkpatrick, *Studies in Roman law with comparative views of the laws of France, England, and Scotland*, Edinburg, 1898, 76.-81.

<sup>2</sup> *Ius civile* predstavlja pravo stvoreno isključivo za rimske građane (*cives Romani*), dok današnje „građansko pravo“ podrazumjeva privatno, prevashodno imovinsko pravo. M. Jovanović, *Komentar starog rimskog ius civile, knjiga prva Leges regiae*, Niš, 2002, 11.

<sup>3</sup> Gaj, *Institucije*, preveo O. Stanojević, Beograd, 2009, 31.

<sup>4</sup> *Ius gentium* nije neko međunarodno pravo, nego je onaj dio rimskog privatnog prava koji ne vrijedi samo među rimskim građanima, nego se primjenjuje i u saobraćaju građana sa strancima. *Ius gentium* je slobodnije i više prilagođeno potrebama prometa od stranog civilnog prava. Svojim sadržajem *ius gentium* se odnosio na vlasništvo i na ugovore tj. na pravne poslove prometnog prava, dok su oni formalistički instituti starog civilnog prava i oni propisi koji su se odnosili na porodične i nasljednopravne odnose te pravne odnose na nekretninama načelno i dalje vrijedili samo za rimske građane te su nazivani *ius civile proprium Romanum*.

M. Horvat, *Rimsko pravo*, Zagreb 1974, 5-6.

<sup>5</sup> Peregrinima su nazivani stanovnici provincija. Rimljani su pokoravali i uključivali u svoju državu narode zaključenjem ugovora sa njima-*civitates foederatae* i *civitates liberae* ili ratom poslije jakog otpora-*civitates stipendiariae*. Samo su pripadnici prve kategorije imali status peregrina.

Vid. Bilješke po predavanjima D. Stojčevića, održanim u školskoj 1945/46 godini, Beograd, 1947, 94.

<sup>6</sup> Kada je polovinom III st.pr.n.e. za pravosuđe sa peregrinima, pored gradskog pretora (*praetor urbanus*) koji je vršio jurisdikciju među rimskim građanima, uveden posebni jurisdikcioni magistrat, *praetor peregrinus*, on je za takve sporove uveo novi, neformalni sudski postupak (tzv. formularni postupak), a ujedno je uvodio i niz novih pravnih ustanova prometnog prava koje nije bilo sputavano ukočenošću i formalizmom starog civilnog prava.

M. Horvat, *ibid.*, 5.

ona je iskazivala prezir prema normama van Rimske imperije. Upoređujući pravne norme Rima sa pravnim normama Grčke Ciceron kaže „da je nevjerovatno kako je svako građansko pravo osim našeg neskladno i smješano.“<sup>7</sup> U odnosu na peregrinska prava pokazuje se veća elastičnost i u literaturi su zabilježeni slučajevi da su u Rimu priznati efekti testamenta koji je bio sačinjen, ili adopcije koja je bila izvršena, prema peregrinskom pravu.<sup>8</sup>

Izučavajući pravnu historiju starih naroda i poredeći je sa modernim pravnim tendencijama, možemo zaključiti kako svaka država „stremi“ ka stvaranju *sui generis* pravnog sistema koji nužno ne mora biti prilagođen pravnom sistemu drugih zemalja. No, svakodnevna upućenost jedne države ka drugoj kao i potrebe za trgovinom i ostvarenjem ekonomskih i drugih ciljeva nametala je potrebu za međusobnim i neodložnim prilagođavanjem domaćeg pravnog sistema i u najvećem broju slučajeva normi privatnog prava, normama drugih zemalja ili supranacionalnih organizacija čije su države članice.

Nakon raspada Rimske imperije postoje određeni uslovi za povećanje značaja određivanja mjerodavnog prava. Važenje najrazličitijih prava unutar iste države, kao i različitih država svakako daje povoda za pojavu kolizionih problema u kontaktima među više plemena. Prihvatanjem principa personaliteta nameće se i rješenje za određene slučajeve u kojima se jedan odnos vezao za više prava. Nasljednopravni odnosi su regulisani po pravu ostavioca. Personalni princip, koji se nameće kao jedino logično načelo u vrijeme neprikosnovene snage plemenskih veza, postepeno gubi svoj autoritet slabljenjem plemenskih veza i pojavom jedne druge veoma važne povezanosti-vezanosti za zemlju. Najznačajniji element koji ima za rezultat potiskivanje personalnog principa i ustupanje mjesta teritorijalnom principu se nalazi u jačanju moći feudalaca koji svu vlast na određenoj teritoriji koncentrišu u svojim rukama, te shodno tome traže od svih onih koji se nađu na tom području da se povinuju redu ponašanja koji su tamo uspostavili.<sup>9</sup> U srednjem vijeku, a pod okriljem škole postglosatora koji su povezivali i nadopunjavali rimsko pravo pravnim teorijama kanonskog i germanskog (langobardskog) prava koje je živjelo u praksi statutarnih prava sjevernoitalskih gradova gdje je procvat trgovine već tražio razvijeniji pravni sistem, najpoznatiji postglosator

---

<sup>7</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, Međunarodno privatno pravo, Novi Sad, 2005, 214.

<sup>8</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*

<sup>9</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 216.-217.

*Bartolus de Sassoferrato*<sup>10</sup> utvrđuje teoriju statuta po kojoj se imaju rješavati sukobi između prava pojedinih gradova, čime su udareni temelji kolizionim normama međunarodnog privatnog prava.

Za razliku od perioda antičkog Rima i srednjovjekovnog perioda nastanka i razvoja normi internacionalnog privatnog prava svijet u kojem živimo je više nego ikada ranije karakteriziran kretanjem pravnih subjekata nezavisno o državnim granicama, te fantastičnim razvitkom sredstava sve brže i masovnije komunikacije. To neprekidno uvećava masu privatnopravnih odnosa koji su povezani s više država, koji dakle imaju internacionalna obilježja, uvećavajući pritom i važnost pravne grane koja ih reguliše međunarodnog privatnog prava.<sup>11</sup>

## **2. Problemi određenja međunarodnog karaktera nasljednopravnih odnosa i pitanja „(ne)djeljivosti“ nasljednog statuta**

Dok su u antičkom Rimu samo neki privatnopravni odnosi podliježali normama *ius gentiuma*, poput stvarnopravnih i obligacionopravnih odnosa, danas možemo konstatovati kako gotovo svi privatnopravni odnosi bez obzira na njihovu vrstu mogu biti povezani sa stranim suverenitetom bilo da je strani element prisutan u subjektu privatnopravnog odnosa, objektu privatnopravnog odnosa ili pak svojom sadržinom, odnosno pravima i obavezama dati odnos upućuje na figuriranje nekog stranog elementa.<sup>12</sup>

U masi privatnopravnih odnosa koji se javljaju (nastaju ili dejstvuju) u jednoj državi, moguće je napraviti jednu generalnu diskinkciju: jedan broj tih odnosa u potpunosti je domaći, i oni su podvrgnuti domaćem zakonodavstvu i nadležnosti domaćih organa, dok preostali imaju neku vezu s inostranstvom, drugim riječima imaju strane elemente ili međunarodna obilježja, pa podliježu pravilima međunarodnog privatnog prava.<sup>13</sup> Svi privatnopravni odnosi mogu putem nekog od prethodno

---

<sup>10</sup> Opširnije o Bartolus de Sassoferrato vid. A. P. Miceli, *Forum Juridicum: Bartolus of Sassoferrato*, <http://digitalcommons.law.lsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4279&context=lalrev>, datum posjete: 20.01.2014.

<sup>11</sup> E. Muminović, *Međunarodno privatno pravo*, Sarajevo, 2007, 2.

<sup>12</sup> O pojmu inostranog elementa u klasifikaciji činjenica na osnovu kojih nastaje međunarodni privatnopravni odnos vid. M. Živković, M. Stanivuković, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2006, 29.-31.

<sup>13</sup> E. Muminović, *ibid.*, 35.

navedenih elemenata biti povezani sa stranim pravom odnosno mogu inklinirati primjeni stranog prava. Uz to pravne norme kojima se rješavaju dati privatnopravni odnosi s međunarodnim obilježjem postaju dio unutrašnjeg pravnog poretka. Oni su regulisani domaćim normama koje imaju za cilj rješavanje sukoba zakona, ili određenim međunarodnim ugovorima koji imaju prioritet u odnosu na domaće kolizione norme.<sup>14</sup>

Tako je i sa nasljednopravnim odnosima na koje se, zavisno od njihovog internacionalnog karaktera, mogu primijeniti isključivo domaće pravne norme ili pak ti odnosi mogu imati jedno ili više stranih obilježja čime taj nasljednopravni odnos dobija međunarodne karakteristike te ga kao takvog nijedna zemlja ne bi smjela podvrgnuti normama domaćeg prava.<sup>15</sup> Polje primjene pravnih normi koje regulišu sukob zakona u

---

<sup>14</sup> U Bosni i Hercegovini je na snazi veliki broj multilateralnih konvencija koje predstavljaju vanjske izvore međunarodnog privatnog prava. Konferencija za međunarodno privatno pravo u Hagu svakako je najznačajnija svjetska institucija koja se bavi međunarodnim privatnim pravom. To je stalna međuvladina organizacija koja djeluje u okviru Haške akademije za međunarodno privatno pravo. Bivša SFRJ je bila članica ove konferencije, a danas su to sve njene sljednice. Članstvo Bosne i Hercegovine teče od 07. juna 2001. godine, a centralni organ je Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine. E. Muminović, *ibid.*, 25. i 28.

Zanimljivo je kako je Vijeće EU je 11. 04. 2006. utvrdilo političku strategiju za ambiciozni dugoročni program kojim se treba urediti potpuno isključivanje država članica EU iz pravosudne saradnje u građanskim predmetima s trećim državama u bilateralnim i multilateralnim okvirima na regionalnom i globalnom planu. U ostvarenju toga plana, kao prvi priređeni korak, unatoč protivljenju europske (posebno francuske) akademske zajednice, EZ je 03. 04. 2007. pristupila Haškoj konferenciji za međunarodno privatno pravo, čime je vanjska nadležnost EZ na području europskog međunarodnog privatnog prava ušla u novu fazu odnosa. Još istoga dana predsjednica Vijeća položila je ispravu kojom je EZ prihvatila Statut i kojom postaje članica Haške konferencije. U smislu svoje vanjske nadležnosti EZ je kao članica spram Haške konferencije potpuno poslovno sposobna. Zajednicu prema van zastupa Komisija uz prethodnu koordinaciju s državama članicama (osim Danske). Države članice imaju pravo stavljati rezerve, sudjelovati na sjednicama i svojim govorima usmeno podržavati izlaganja Komisije. EZ je ovlaštena koristiti se svojim pravom glasa prema broju država članica koje su za određene poslove svoje ovlasti prenijele na Zajednicu i koje na određenoj sjednici imaju pravo glasati te koje su za to prijavljene. (V. Bouček, *Međunarodni ugovori-izvori međunarodnog privatnog prava na području Europske unije*, Zbornik Pravnog fakultet u Zagrebu, br. 61 (6), Zagreb, 2011, 1809-1810).

<sup>15</sup> Kako bi izbjegli moguće nejasnoće valjalo bi skrenuti pažnju na činjenicu da je materija međunarodnog privatnog prava regulisana domaćim zakonom koji sadrži tzv. kolizione norme koje čine dio unutrašnjeg pravnog poretka svake zemlje. Kada govorimo o zemljama SFRJ-e naglasimo kako je kodifikacija međunarodnog privatnog prava provedena je vrlo uspješno. Još sedamdesetih godina prošlog stoljeća započele su pripreme za donošenja zakona kojim bi bila uređena materija međunarodnog privatnog prava. 23. jula 1982. godine donešen je Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Službeni list SFRJ“ br. 43/82, 72/82-1645 i „Službeni list R BiH“ br. 2/92-5,13/94-189) - u daljnjem tekstu ZMPP). Zakon je stupio na snagu 01. 01. 1983. godine kao jedna od najmodernijih kodifikacija međunarodnog privatnog prava u svijetu. Preuzevši je u svoj pravni poredak Bosna i Hercegovina se svrstala u red zemalja koje imaju poseban zakon o međunarodnom privatnom pravu. E. Muminović, *ibid.*, 25. i 28.

oblasti nasljednopravnih odnosa, odnosno područje primjene tzv. kolizionih normi, koje predstavljaju „izraz tolerantnost pravnog sistema“ domaće države da situacije s inostranim elementom izuzme iz redovnog pravnog režima obavezne primjene svoga zakonodavstva, te da dopusti primjenu stranog prava, je vrlo široko i kompleksno te može dovesti do nejasnih pravnih situacija pogotovo kada je riječ o primjeni druge vrste privatnopravnog odnosa u okviru naizgled jednostavnog nasljednopravnog odnosa sa relevantnim međunarodnim elementom.<sup>16</sup>

Pošto se jedan privatnopravni odnos može različito klasificirati to može dovesti do mnogih poteškoća prilikom određivanja mjerodavnog prava koje bi valjalo primijeniti. Pretpostavke za nasljeđivanje<sup>17</sup> koje trebaju biti ispunjene kako bi mogao nastati jedan nasljednopravni odnos predstavljaju, svaka zasebno, potencijalnu činjenicu temeljem koje nasljednopravni odnos može biti okarakteriziran kao međunarodni. Utvrđivanje smrti fizičkog lica i postojanja njegove imovine (zaostavštine) su činjenice, odnosno pretpostavke kako bi se uopće i postavilo pitanje nasljeđivanja. Da li će se recimo posljedica proglašenja lica umrlim ili nestalim tretirati kao pravnorelevantna te kao takva dovesti do otvaranja nasljeđa, ne zavisi od primjene normi prava mjerodavnog za nasljeđivanje, već od primjene normi prava mjerodavnog za pravnu sposobnost tog

---

I susjedne države su svoje međunarodno privatno pravo utemeljile na zakonu iz 1982. godine, pa je tako Srbija navedeni zakon uskladila sa Ustavom SRJ iz 1996. godine. Pravilnikom usklađivanja, izvršene se neznatne sadržinske izmjene, a promjenjen je i naziv Zakona tako što je izostavljena floskula „...u određenim odnosima“ na kraju naziva zakona. M. Živković, M. Stanivuković, *ibid.*, 40.

Nakon što je izrađen prijedlog Nacrta Zakona o međunarodnom privatnom pravu Srbije 22.10.2012. iz Savjeta Europe je pristiglo mišljenje o nacrtu ovog zakonskog teksta, a u kojem se daje oko pedesetak preporuka ka poboljšanju ovog zakonskog teksta.

Vid. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-medjunarodnom-privatnom-pravu-radna-verzija.html>, datum posjete 22.01.2013.

O ozbiljnosti pristupa međunarodnim privatnopravnim normama istočnih susjeda svjedoči i sljedeća činjenica. 27. januara 2011. godine odlukom Vlade republike Srbije osnovan je Savjet za međunarodno privatno pravo koje, između ostalih, ima zadatak i da prati razvoj međunarodnog privatnog prava, te usklađenost domaćih propisa sa međunarodnim konvencijama iz oblasti međunarodnog privatnog prava donijetim pod okriljem Haške konferencija za međunarodno privatno pravo i ostalih međunarodnih organizacija.

Vid. <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/1669/savet-za-mpp.php>, datum posjete 22.01.2014.

<sup>16</sup> O relevantnom inostranom elementu vid. M. Živković, M. Stanivuković, *ibid.*, 33.

<sup>17</sup> Postoje četiri pretpostavke za nasljeđivanje, od kojih su samo prve dvije bitne, a druge dvije, u svakom konkretnom slučaju, nužno prat ebitne: 1. Delacija; 2. Zaostavština; 3. Postojanje nasljednika i 4. Osnov pozivanja na nasljeđe. Vid. O. Antić, *Nasledno pravo*, Beograd, 2010, 63.

lica.<sup>18</sup> Druga situacija koja može da izazove dileme u vezi sa utvrđivanjem nastupanja smrti je vezana za institut komorijenta.<sup>19</sup> Za utvrđivanje vremena smrti tj. za utvrđivanje vremena prestanka pravne sposobnosti kao bitne činjenice za nasljedno pravo, mjerodavno je pravo koje uređuje lični status dotičnog lica, a što opet nema veze sa primjenom pravila nasljednog prava.<sup>20</sup> Bitno pitanje za nasljeđivanje jeste i postojanje imovine ostavioca, odnosno zaostavštine. Odgovor na pitanje šta spada u ostavinsku masu ne daje *lex causae* za nasljednopravne odnose, već pravo koje je mjerodavno za dotično imovinsko pravo.<sup>21</sup> *Lex causae* za nasljeđivanje određuje osnov pozivanja na nasljeđe: da li po osnovu zakona, testamenta ili drugih oblika raspolaganja imovinom za slučaj smrti, kao što je npr. ugovor o nasljeđivanju.<sup>22</sup> Naravno, i u navedenim slučajevima zakonom koji reguliše materiju međunarodnog privatnog prava može biti određena prednost jednih privatnopravnih odnosa spram drugih, kao što je to slučaj sa austrijskim zakonom koji reguliše da tačke vezivanja relevantne za stvarna prava vrijede u pogledu tih prava i onda kad ta prava padaju u domen drugih kolizionih rješenja tog zakona, pa tako dakle i za nasljedne odnose. Otuda slijedi da će kada se radi o nasljednim odnosima za pribavljanje nekretnina odlučujući biti njihov *situs* u momentu ispunjenja pretpostavki za prenos vlašništva.<sup>23</sup>

---

<sup>18</sup> Pitanje pravnih posljedica proglašenja jednog lica umrlim ili nestalim ne prosuđuje se po nasljednom statutu već po zakonu mjerodavnom za ovo pitanje, koje je određeno članom 16 ZMPP.

M. Dika, G. Knežević, S. Stojanović, *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Beograd, 1991, 101.

<sup>19</sup> U slučaju da više lica, koja bi se po nekom osnovu mogla međusobno nasljeđivati, izgube život (npr. usljed neke prirodne katastrofe, rata i sl.) i to tako da se ne može utvrditi redoslijed njihove smrti, takva lica nazivaju se komorijenti. O. Antić, *ibid.*, 65. Primjenom člana 14. ZMPP treba rješavati pitanje komorijenata, dakle po njihovom nacionalnom zakonu.

<sup>20</sup> Ukoliko se nasljedno pravo pretežito zasniva na nekom njegovom odnosu sa ostaviocem (brak, usvojenje) nasljedni statut neće odgovarati na pitanje postoji li takav odnos već će za to pitanje biti mjerodavno pravo tog odnosa (npr. pravo mjerodavno za brak ili usvojenje, a do njega se dolazi kolizionom normom koja se odnosi na bračna pitanja ili pitanja usvojenja). S druge strane na pitanje koji je odnos podoban da dovede do aktiviranja nasljednih prava pojedinaca (je li to odnos braka, pozakonjenja, usvojenja) odgovor daje pravo mjerodavno za nasljeđivanje. M. Dika, G. Knežević, S. Stojanović, *ibid.*, 102.

<sup>21</sup> Da li neko konkretno imovinsko pravo može biti predmet zaostavštine odlučuje se po zakonu koji je mjerodavan za to pravo, a ne po zakonu mjerodavnom za nasljeđivanje. Da li će potraživanje npr. iz ugovora o osiguranju za slučaj smrti u korist bračnog druga ući u ostavinsku masu ili će neposredno pripasti preživjelim bračnom drugu odlučuje zakon mjerodavan za taj ugovor, a ne zakon mjerodavan za nasljeđivanje. M. Dika, G. Knežević, S. Stojanović, *ibid.*, 1991.

<sup>22</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2012, 341.

<sup>23</sup> E. Muminović, *ibid.*, 186.

U jednoj takvoj situaciji događa se da norme različitih mjerodavnih pravnih poredaka nisu međusobno usklađene, tako da njihova kombinovana, odnosno fragmentarna primjena vodi rezultatu koji odstupa od rezultata koji bi se dobili kada bi se bilo koji od ovih pravnih poredaka u cjelini primjenio na slučaj u pitanju.<sup>24</sup> Tako npr. nakon smrti stranog državljanina na teritoriji naše države gdje je strano lice radilo i privređivalo postavlja se pitanje raspravljanja zaostavštine, odnosno primjene kolizionih normi nasljednog prava. Primjena ovih normi je naizgled jednostavna, ali prije njihove primjene postaviće se nekoliko prejudicijelnih pitanja,<sup>25</sup> pošto se utvrđivanje pretpostavki za nasljeđivanje može različito pravno klasificirati.<sup>26</sup>

Problematika sukoba zakona kod nasljednih odnosa sa elementom inostranosti višestruko je složena, najprije zato što se radi o oblasti međunarodnog privatnog prava u kojoj su isprepleteni, po vrsti i dejstvu, brojni činioci, koji imaju izvor u stvarnom, porodičnom, ali i u obligacionom pravu.<sup>27</sup> Problem je naročito izražen kada je riječ o nasljednoj sposobnosti (aktivnoj i pasivnoj), razlozima koji opravdavaju isključenje iz nasljedstva određenog lica, obimu slobode raspolaganja, zaštiti prava nužnih nasljednika, i slično, a jedna država opredjeljuje se za mjesto nalaženja zaostavštine kao odlučujući momenat za nasljeđivanje ove vrste stvari, zanemarujući ostale okolnosti koje u drugim pravnim sistemima mogu biti od presudnog značaja, poput ostaviočeve

---

<sup>24</sup> S. Đorđević, *Kolizionopravno vezivanje prethodnog pitanja kao uzrok protivrečnosti pravnih normi i primena prilagođavanja*, Nova pravna revija br. 1/2011, časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo, 2011, 18.

<sup>25</sup> Prethodno pitanje u međunarodnom pravu se definiše kao pitanje postojanja prejudicijelnog pravnog odnosa (ili prava) koji je obuhvaćen dispozicijom materijalopravne norme pravnog poretka mjerodavnog za glavno pitanje. Pošto se mjerodavno pravo za glavno i mjerodavno pravo za prethodno pitanje određuju zasebno (tj. primjenom različitih kolizionih normi), na ova pitanja se nerijetko primjenjuju različiti pravni poreci. Ako su pravne norme ovih pravnih poredaka međusobno neusklađene njihova kombinovana primjena može voditi nepravničnom rezultatu koji nijedan od ovih pravnih poredaka ne želi. S. Đorđević, *ibid.*, 19.

Postojanje prethodnog pitanja (*incidental question*) nije ekskluzivno vezano za domen međunarodnog privatnog prava, već se ovaj problem javlja i u domenu unutrašnjeg prava. Međutim, samo ukoliko sporni odnos ima međunarodno obilježje, postojanje prethodnog pitanja dvodi do nedoumice koje koliziono pravilo primjeniti; Da li *lex fori* ili koliziono pravilo zemlje čije je pravo mjerodavno za osnovno pitanje? Opredjeljene za primjenu *lex fori* podrazumjeva tretiranje ovog prethodnog pravnog pitanja nezavisno od osnovnog pravnog pitanja, dok primjena *lex causae* na prethodno pitanje znači da se ono nalazi u zavisnom odnosu u odnosu na osnovno pitanje. Nacionalne kodifikacije međunarodnog privatnog prava uglavnom propuštaju da regulišu ovo pitanje. Čini se da u uporednoj sudskoj praksi, pa i doktrini, prevagu dobija primjena *lex fori*. M. Kostić-Mandić, *Opšta klauzula odstupanja od mjerodavnog prava*, Podgorica, 2012, 195.

<sup>26</sup> O principu primjene prilagođavanja vid. S. Đorđević, *ibid.*, 23.

<sup>27</sup> M. Ročkomanović, *Obim primene naslednog statuta u međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu LII, Niš, 2008, 38.

personalne i teritorijalne veze sa državom čiji je on državljanin ili u kojoj mu je bilo prebivalište odnosno redovno boravište u momentu smrti.<sup>28</sup>

Na tom tragu aktuelizirano je pitanje djeljivosti nasljednog statuta. (Ne)djeljivosti nasljednog statuta se odnosi na pitanje, da li na zaostavštinu treba primijeniti jedan jedinstveni zakon, bez obzira na karakter dobara koja je čine ili, pak, vodeći računa o karakteru predmeta nasljeđivanja, usvojiti tzv. dvojnu kolizionu normu, pri čemu bi na nasljeđivanje nepokretnih stvari trebalo primijeniti zakon države u kojoj se nalaze, dok bi se pokretni dio zaostavštine podijelio shodno propisima o nasljeđivanju u ličnom statusu ostavioca. Među pristalicama principa jedinstvene zaostavštine (*res universitas*) vlada nepodjeljeno mišljenje da to jedno pravo treba biti personalno pravo ostavioca. To je prirodno jer je ostavilac centralna ličnost pri nasljeđivanju, a veza sa ostavioцем je jedna od mogućih veza koja obazbjeđuje primjenu jednog prava.<sup>29</sup> Pristalice podjeljene zaostavštine ne teže ka tome da se različiti dijelovi zaostavštine podvrgavaju različitim pravima, ali prihvataju takvu podjelu (makar kao nužno zlo) da bi se mogao uvažiti princip da se na nekretnine primjenjuje uvijek pravo one zemlje gdje se nekretnine nalaze.<sup>30</sup> Znači u prvom slučaju dominiraju personalne tačke vezivanja, a u drugom se pored ovih pojavljuje *situs* nekretnina kao težišni kontakt za nepokretni dio zaostavštine.<sup>31</sup>

## 2.1. „Problemi“ određenja mjerodavnog prava kod zakonskog i testamentalnog nasljeđivanje u međunarodnom privatnom pravu

Refreirajući se na koncept tzv. univerzalne sukcesije konstruisan od strane rimskih pravnika, a prema kojoj je u centru nasljednopravnih odnosa ostavilac (*decuius*) kao osoba, možemo konstatovati kako je navedeni koncept već u vrijeme postglosatora izgubio dominaciju, pošto se javlja razlika u mišljenju da li treba cijelu zaostavštinu podvrgnuti pravu ostaviočevog domicila, tj. tada vladajućem personalnom pravu osobe, ili treba njene dijelove podvrgnuti tzv. realnom statutu (pravu koje je inače mjerodavno za stvarnopravne odnose i koje se bazira na mjestu gdje se stvar nalazi kao težišnom

---

<sup>28</sup> M. Ročkomanović, *ibid.*

<sup>29</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*, 336.

<sup>30</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*

<sup>31</sup> E. Muminović, *ibid.*, 182.

kontakta).<sup>32</sup> Tako npr. francuska judikatura dijeli zaostavštinu na mobilarnu i imobilarnu, pa na nekretnine u Francuskoj primjenjuje domaće pravo, a na pokretnu zaostavštinu *lex domicilii* ostavioca. Ovo razlikovanje je posredstvom holandske statutarne škole međunarodnog privatnog prava ušlo i u angloameričko pravo, a dok je Wächter<sup>33</sup> nije oborio stautarna teorija je dominirala i u Njemačkoj. I danas su prisutne određene razlike između ova dva velika pravna sistema, a koje je svakako potrebno pomiriti.<sup>34</sup> Pod Savignyjevim uticajem<sup>35</sup> počinje se primjenjivati *lex ultimi domicilii decui*, a potom i njegova *lex nationalis*. U Italiji je pod Mancinijevim uticajem<sup>36</sup> prevladalo načelo jedinstvene zaostavštine, koja se podvrgava ostaviočevoj *lex*

---

<sup>32</sup> O izboru mjerodavnog prava vid. M. Župan, *Izbor mjerodavnog prava u obiteljskim, statusnim i nasljednim stvarima*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rieci. (1991) v. 33, br. 2, Rijeka, 2012, 629.-666.

<sup>33</sup> Proučavajući radove statutista uočio je da univerzalni princip koji bi trebao važiti kod svih sukoba zakona, a koji predlažu statutisti nije prihvatljiv, jer tadašnje prilagođeno rimsko pravo koje je važno kao opšte pravo u njemačkim državama, nije sadržavalo odredbe kojima bi se rješavali sukobi zakona. Zapravo, on je nastojao utvrditi realnu podlogu utvrđivanja mjerodavnog prava. Odbacivanje univerzalističkog pristupa je suština njegove kritike teorije statuta. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 230.-231.

<sup>34</sup> Haška konvencija o mjerodavnom pravu za nasljeđivanje je, u težnji da pomiri interese različitih pravnih sistema kako romansko-germanske porodice tako i common law sistema, dilemu da li se u pogledu primarne odlučujuće činjenice za nasljeđivanje u odsustvu autonomije volje opredijeliti za državljanstvo ili uobičajeno boravište ostavioca, riješila primjenom jedne kaskadne kolizione norme koja zavisno od konkretnog slučaja daje prednost jednoj ili drugoj odlučujućoj činjenici, a izuzetno otvara prostor i za primjenu nekog trećeg prava koje je najtješnje povezano sa slučajem, a na osnovu posebne klauzule odstupanja. M. Kostić-Mandić, *ibid.*, 137.-138.

Vid. Čl. 3. Haške konvencije o mjerodavnom pravu za nasljeđivanje, vid. [http://www.hcch.net/index\\_en.php?act=conventions.text&cid=62](http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=62), datum posjete 23.01.2014.

<sup>35</sup> Savigny potvrđuje Wächterovu polaznu postavku da je međunarodno privatno pravo grana unutrašnjeg prava. Razlike među njima su vidljive kada je riječ o tome kako postupiti ako u pravu zemlje suda nema normi koje bi u datom slučaju služile kao mjerilo za određivanje mjerodavnog prava. Rješenje koje Savigny predlaže u toj situaciji je na poziciji univerzalizma. Smatra da treba istražiti i formulirati principe koji bi služili napretku civiliziranih naroda. Ističe da je ravnopravan tretman domaćih građana i stranaca od zajedničke koristi za narode i pojedince. Da bi se sukobi zakona jednako rješavali u svim državama potrebno je da se rješavaju na osnovu istih nadnacionalnih pravila i to je ona tačka gdje se ova dvojica naučnika razilaze. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 232.

<sup>36</sup> Mancini živi u periodu borbe za ujedinjavanjem Italije (sredina XIX stoljeća) i stvaranja ideje o nacionalnom jedinstvu. Učenjem je blizak Savignyu i smatra kako reba težiti ka stvaranju univerzalnog pravila o primjeni domaćeg ili stranog prava. Primjenu domicila kao mjerila Mancini je prihvatio samo u pogledu sukoba zakona između pravnih područja unutar iste nacionalne države. Ideja o primatu *lex nationalis* u rješavanju ličnih, porodičnih i nasljednopravnih odnosa zadržala je svoju vrijednost i danas. Međutim, izjednačavanje državljanstva sa nacionalnošću nije doprinijelo efikasnom rješavanju privatnopravnih odnosa ni u doba Mancinija. Smatrao je da treba ostaviti prostora autonomiji volje stranaka na polju međunarodnog privatnog prava, ali u onim odnosima koji su van sfere obavezne primjene *lex nationalis*, tj. koje su van domena ličnih, porodičnih i nasljednopravnih odnosa. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 234.

*nationalii*.<sup>37</sup> Prema odredbama njemačkog ZMPP, *lex nationalis* ostavioca se neće primjeniti na predmete koji se nalaze izvan teritorije njegove domovine, a podliježu specijalnim propisima u zemlji u kojoj se nalaze. Vezivanje nasljednih odnosa za *lex rei sitae*, kao izuzetak, predviđa i austrijsko međunarodno privatno pravo,<sup>38</sup> samo u slučaju kada bi prema nacionalnom zakonu ostavioca zaostavština ostala bez nasljednika. U takvom slučaju vezanost posredstvom ostaviočeva državljanstva zamjenjuje se vezanošću posredstvom *situsa* stvari.

Još jedna značajna novina koju su donijele nove kodifikacije svakako je makar i ograničena mogućnost voljnog izbora nasljednog statuta,<sup>39</sup> drugim riječima prodor psihološkog vezivanja u ovu oblast međunarodnog privatnog prava. Tako testator može prema švicarskom zakonu<sup>40</sup> otkloniti primjenu švicarskog nasljednog prava kao *legis ultimi domicilii decui* optirajući za svoju *lex nationalis*, šta više, ovakav testamentalni izbor mjerodavnog prava u nasljednopravnim odnosima ne mora biti izričit: dovoljno je da iz upotrebljenog jezika, forme i sadržine testamenta, prositiče ostaviočeva namjera da podjelu zaostavštine podvrgne svom domovinskom pravu.<sup>41</sup>

Prema odredbi čl. 30. st. 1. bosanskohercegovačkog ZMPP, ali i ZMPP Srbije,<sup>42</sup> „za nasljeđivanje je mjerodavno pravo države čiji je državljanin bio ostavilac u vrijeme smrti.“ Kao što uočavamo težišni kontakt je na državljanstvu ostavioca koje je ovaj imao u vrijeme smrti, a koje vrijedi i za pokretnu i za nepokretnu zaostavštinu. To znači da međunarodno privatno pravo u BiH, i Srbiji prihvata koncept jedinstvene

---

<sup>37</sup> E. Muminović, *ibid.*, 183.

<sup>38</sup> E. Palmer, *The Austrian Codification of Conflicts Law*, <http://www.jstor.org/discover/10.2307/839883?uid=2134&uid=377980911&uid=2&uid=70&uid=3&uid=377980901&uid=60&purchase-type=article&accessType=none&sid=21103271986201&showMyJstorPss=false&seq=2&showAccess=false>, datum posjete 21.01.2014.

<sup>39</sup> Kolizionopravna autonomija volje stranaka je sve prisutnija i u domenu mjerodavnog prava za nasljeđivanje. Na nacionalnom planu, ona prava koja dozvoljavaju izbor prava za nasljeđivanje predviđaju i značajna ograničenja. Što se tiče prava Europske unije, Prijedlog uredbe o nasljeđivanju usvaja ograničenu kolizionopravnu autonomiju volje, pa ostavilac za nasljeđivanje svoje cjelokupne zaostavštine može izabrati pravo države čiji je državljanin, a izbor prava mora biti izričit i učinjen u formi predviđenoj za raspolaganje imovinom za slučaj smrti. Međutim, ima i mišljenja da bi ograničenja kolizionopravne autonomije volje trebalo da pođu od još nekih kriterijuma. M. Kostić-Mandić, *Koncept autonomije volje u novom međunarodnom privatnom pravu Crne Gore*, Savremena pitanja međunarodnog privatnog prava i evropskog privatnog prava, u čast dr. Kriste Jesel-Holst, Kragujevac, 2011, 163.

<sup>40</sup> F. Vischer, *Drafting National Legislation on Conflict of Laws: The Swiss Experience*, <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3517&context=lcp>, datum posjete 21.01.2014.

<sup>41</sup> E. Muminović, *ibid.*, 186.

<sup>42</sup> Odredbe zakona su jednake jer su pravni sistemi BiH i Srbije nastavili svoju „egzistenciju“ na temelju normi međunarodnog privatnog prava u SFRJ.

zaostavštine.<sup>43</sup> Primjena nekog drugog prava može doći u obzir jedino onda kada je ostavilac u vrijeme smrti bio bez državljanstva, i kada bi prema općoj odredbi na njegovu zaostavštinu trebalo primijeniti pravo njegovog posljednjeg prebivališta, a supsidijarno njegovog posljednjeg boravišta.<sup>44</sup> Ako bi ostavilac u momentu smrti imao državljanstva dvije ili više država, a pod uslovom da nijedno od njih nije bosanskohercegovačko ili srbijansko pošto bi u tom slučaju jedino ono bilo relevantno,<sup>45</sup> mjerodavno bi bilo pravo one države u kojoj je on istovremeno imao i prebivalište, a ako se to ne može utvrditi onda one države s kojom je bio u najbližoj vezi.<sup>46</sup> Svakako, da ukoliko domaće pravo ukazuje na primjenu stranog prava, trebamo imati na umu i obavezu našeg suda da ima u obziru pravila tog stranog prava o određivanju mjerodavnog prava. Ukoliko bi kojim slučajem pravila strane države o određivanju mjerodavnog prava uzvraćala na pravo domaće zemlje, primijenile se pravo domaće države, ne uzimajući u tom slučaju u obzir pravila o određivanju mjerodavnog prava.<sup>47</sup> U ovom slučaju riječ je o primjeni instituta *renvoa* (*franc. renvoi*) putem kojeg domaći sud može doći u situaciju da na različite dijelove zaostavštine primjenjuje različita prava,<sup>48</sup> iako pravni sistem prihvata jedinstveni koncept zaostavštine.<sup>49</sup>

U pogledu određivanja mjerodavnog prava u pogledu testamentalnog nasljeđivanja mogli bi postaviti tri pitanja i to:

- Koje je pravo mjerodavno u pogledu procjene testamentalne sposobnosti?
- Koje je pravo mjerodavno za ocjenu sadržaja testamenta? i

---

<sup>43</sup> Shodno tome možemo zaključiti kako će nacionalnom zakonu ostavioca biti podvrgnuta cjelokupna pokretna zaostavština kao i nekretnine u BiH ili Srbiji. Za nekretnine u inostranstvu naše pravosuđe ionako nije međunarodno nadležno, osim, kao što je to regulisano članom 73. st. 1. ZMPP, ukoliko je ostavilac bio naš državljanin, i ako „po pravu države u kojoj se nalaze nekretnine nije nadležan njen organ“

<sup>44</sup> Čl. 12. ZMPP BiH.

<sup>45</sup> Čl. 11. st. 1. ZMPP BiH.

<sup>46</sup> Čl. 11. st. 2. i 3. ZMPP BiH.

<sup>47</sup> Čl. 6. ZMPP BiH.

<sup>48</sup> Zakon o nasljeđivanju iz 1955 predviđao je i retorziju pri određivanju mjerodavnog prava za nasljeđivanje. Ona je značila da primjena stranog prava na raspravljanje zaostavštine stranog državljanina biva uslovljena time što se pred sudovima zemlje čiji je državljanin bio ostavilac, na raspravljanje zaostavštine jugoslovenskih državljanina primjenjivalo pravo Jugoslavije. ZMPP iz 1982 ne sadrži pravilo o retorziji. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*, 340.

<sup>49</sup> Može se desiti npr. da kolizione norme zemlje čiji je državljanin ostavilac polaze od koncepcije podijeljene zaostavštine, a nepokretna imovina se nalazi u istoj zemlji čiji je državljanin ostavilac, ili u kojoj ima domicil. Situacija može biti naročito otežana u slučajevima kada ostavilac ima nekretnine u više zemalja, a prava tih zemalja imaju različita stanovišta po bitnim pitanjima nasljeđivanja, da pomenemo samo, na primjer, pitanje nasljednih redova. Vid. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*

- Koje je pravo mjerodavno u pogledu procjene testamentalne forme?

Kako je smisao metoda vezivanja u tome da se dođe do mjerodavnog materijalnog prava za dati privatnopravni odnos s internacionalnim obilježjima, postojanje testamenta donekle ukida potrebu traženja odgovarajućih težišnih kontakata: nasljeđivanje, odnosno pravna pitanja u tom okviru najtješnje su povezana s ostaviočevom posljednjom voljom, koja je materijalizirana testamentnim odredbama, i koja, kao takva, u materijalnom smislu ne pripada ni jednom individualnom pravnom poretku.<sup>50</sup>

Kada je riječ o sposobnosti za pravljenje testamenta mjerodavno je pravo države čije je državljanstvo imao ostavilac u momentu sastavljanja testamenta.<sup>51</sup> Jednaku odredbu sadrži i srbijanski ZMPP. Pitanja koja su nesporno obuhvaćena ovom kolizionom normom odnose se na minimalnu starosnu granicu za raspolaganje imovinom za slučaj smrti i na sposobnost rasuđivanja zavještaoca.<sup>52</sup>

Iz odredbi stava 1. čl. 30. ZMPP, koja ne pravi razliku između različitih osnova pozivanja na nasljeđe, proizlazi da se u pogledu testamenta primjenjuje isto pravo kao i u pogledu zakonskog nasljeđivanja. To znači, sadržinska pitanja i punovažnost testamenta procjenjuju se prema pravu državljanstva testatora u vrijeme njegove smrti.<sup>53</sup>

U skladu sa maksimom *favor testamenti*, odnosno sa težnjom da se izjava volje koja je postala neponovljiva održi na snazi ako je to razumno moguće, postoji i težnja da se predidi nekoliko alternativnih prava po kojima se može cijeliti formalna punovažnost testamenta. Pravo Srbije, kao ustalom i pravo BiH preuzelo je u pogledu forme testamenta pravila Haške konvencije o sukobima zakona u pogledu testamentnih odredaba iz 1961. godine. Bivša Jugoslavija je 1962. godine, jednako kao i Holandija u pogledu Haške konvencije o zakonu koji se primjenjuje na nasljeđivanje iz 1989. godine, bila prva zemlja koja je ratifikovala Konvenciju. Karakteristika Konvencije je da se ona primjenjuje bez obzira na reciprocitet.<sup>54</sup> Kao prva opcija zadržna je osnovna tačka vezivanja u pogledu forme pravnih poslova, a to je kao što se zna mjesto sastavljanja

---

<sup>50</sup> E. Muminović, *ibid.*, 190.

<sup>51</sup> Čl. 30 st. 2. ZMPP BiH.

<sup>52</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*, 342.

<sup>53</sup> Imajući u vidu da se sposobnost za sastavljanje testamenta cijeni prema pravu državljanstva testatora u vrijeme sastavljanja testamenta, a sadržinska punovažnost prema njegovom državljanstvu u momentu smrti moguće je da se ova dva pitanja cijene po različitim pravima, ukoliko je poslije sastavljanja testamenta nastupila promjena državljanstva. T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*

<sup>54</sup> Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, V. Pavić, *ibid.*, 343.

testamenta pa je dakle mjerodavna *lex loci actus* u skladu sa maksimom *locus regit actum*, koja ima najširu primjenu u uporednom pravu kada je riječ o formi pravnih akata. Konvencija utvrđuje i niz dodatnih opcija, pri čemu su alternativno mjerodavna sljedeća prava: *lex nationalis* ostavioca, njegova *lex domicilii*, te zakon njegovog redovnog boravišta. Kako se radi o varijabilnim tačkama vezivanja, relevantan momenat za njihovu upotrebu može biti vrijeme sastavljanja testamenta ili vrijeme smrti ostavioca, ovisno o tome šta je favorabilnije za testament.<sup>55</sup>

Prema važećem pravu, tj. prema ratifikovanoj Haškoj konvenciji i prema pravilima ZMPP, testament će u pogledu forme biti punovažan ukoliko ispunjava uslove propisane po jednom od sljedećih prava:

- a. pravo mjesta gdje je testament sastavljen,
- b. pravo države čiji je državljanin bio ostavilac u momentu sastavljanja testamenta,
- c. pravo države čiji je državljanin bio ostavilac u momentu smrti,
- d. pravo države u kojoj je ostavilac imao domicil u vrijeme sastavljanja testamenta,
- e. pravo države u kojoj je ostavilac imao domicil u vrijeme smrti,
- f. pravo države u kojoj je ostavilac imao boravište u vrijeme sastavljanja testamenta
- g. pravo države u kojoj je ostavilac imao boravište u vrijeme smrti.<sup>56</sup>

Uz ovih sedam alternativa predviđena je i osma, kada su u pitanju nekretnine, a to je mjesto nalaženja nekretnina. Time je donekle prihvaćena ideja podjeljene zaostavštine, jer je zamislivo da testament bude punovažan samo prema pravu zemlje u kojoj se nalazi nekretnina. U tom slučaju, testament bi važio u odnosu na nekretnine, a ne bi važio u odnosu na ostalu imovinu.<sup>57</sup>

Pored ovih klasičnih vezanosti u modernom međunarodnom privatnom pravu određenu ulogu ima i psihološko vezivanje (autonomija volje), a u Haškoj konvenciji o zakonu koji se primjenjuje na nasljeđivanje iz 1989. godine, pored zastupljenosti *legis autonomiae voluntatis* zapaženo mjesto ima i direktna primjena načela najtješnje veze kao okvirnog koncepta vezivanja koji podrazumjeva „balansiranje“ veznih okolnosti *in concreto*.<sup>58</sup>

## 2.2. *De lege ferenda* u međunarodnim nasljednopravnim odnosima u Srbiji

---

<sup>55</sup> E. Muminović, *ibid.*, 192.

<sup>56</sup> Čl. 31. ZMPP BiH.

<sup>57</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 367.

<sup>58</sup> E. Muminović, *ibid.*, 194.

I dok u BiH još uvijek nema velikih pomaka na polju donošenja novog zakonskog teksta u Srbiji je imenovana radna grupa sa zadatkom da izvrši reformu pravnih rješenja u oblasti međunarodnog privatnog prava.<sup>59</sup> Tako je u Srbiji u toku veliki i za tamošnji pravni sistem vrlo značajan poduhvat donošenja Zakona o međunarodnom privatnom pravu utemeljenog na međunarodnim standardima i relevantnim konvencijama kojih je Srbija i članica, ali i onih koji treba postati.<sup>60</sup>

U drugom dijelu, a trećoj glavi Nacrta Zakona o međunarodnom privatnom pravu Srbije se vrlo detaljno i sistematično od 101.-112. člana pravno normiraju: uobičajeno boravište - autonomni pojam, nadležnost, mjere za obezbjeđenje i zaštitu prava prema zaostavštini, izbor mjerodavnog prava, mjerodavno pravo u odsustvu izbora, mjerodavno pravo za sadržinu zavještanja, mjerodavno pravo za zavještajnu sposobnost, mjerodavno pravo za formu zavještanja, raspolaganje imovinom pravnim poslovima za života ostavioca, posebni nasljednopravni režimi, obim mjerodavnog prava i zaostavština bez nasljednika. Nakon što je završen prijedlog Nacrta navedenog zakona nadležno tijelo Savjeta Europe je dalo svoje mišljenje, a u kojem se ukazuje na određene preporuke kako bi navedeni zakonski tekst bio još kvalitetniji i usklađeniji sa modernim pravnim tendencijama.

Tako se navodi da u skladu sa posljednjim tendencijama u zakonu o nasljeđivanju na europskom nivou a koje se nalaze u Regulativi (EU) br. 650/2012 Europskog Parlamenta i Savjeta od 04.07.2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu,

---

<sup>59</sup> Vid. Dopis radne grupe imenovane Rješenjem ministarstva pravde Republike Srbije br. 119-01-4/2005-05 od 02.02.2009. i Rješenjem br. 119-01-4/2009-06 od 11.02.2011. godine. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-medjunarodnom-privatnom-pravu-radna-verzija.html>, datum posjete 23.01.2014.

[http://arhiva.mpravde.gov.rs/images/resenje11\\_02\\_2011.pdf](http://arhiva.mpravde.gov.rs/images/resenje11_02_2011.pdf), datum posjete 23.01.2014.

<sup>60</sup> "Tekući dokument je namenjen da zamijeni postojeću kodifikaciju međunarodnog privatnog prava i međunarodnog parničnog postupka iz 1982 (PIL Zakonik 1982). Sa ukupno 196 odredbi, on je veoma obiman i pokriva sve oblasti PIL uključujući mnoga pitanja koja do sada nisu bila regulisana zakonom. Nacrt se očito zasniva na intenzivnom pravnom poređenju i pripremljen je uzimajući u obzir razvoj u drugim nedavnim evropskim kodifikacijama, a posebno Regulative Evropske Unije u ovoj oblasti prava. On takođe uzima u obzir i neke Haške Konvencije. Struktura Nacrta slijedi primjer švajcarskog i belgijskog PIL Zakonika, zato se za svako pitanje nadležni zakon uređuje u kontekstu sa međunarodnom nadležnošću...neke preporuke su načinjene da se on načini konzistentnijim i da se još više uskladi sa evropskim pravom i drugim međunarodnim standardima. Ukupan utisak je, međutim, da je Nacrt vrlo sistematičan i dobro elaboriran i da čini odličnu osnovu za modernu kodifikaciju srpskog međunarodnog privatnog prava." Na osnovu ekspertize Dr. Dr. h.c. Christa Jessel-Holst, Dr Ruth Farrugia, *Mišljenje o Nacrtu zakonika o međunarodnom privatnom pravu Republike Srbije*-(u daljem tekstu *Mišljenje*), Savjet Europe, Odeljenje za pravdu i pravnu saradnju, Direkcija za pravdu i ljudsko dostojanstvo, Generalna Direkcija za ljudska prava i vladavinu zakona, 22.10.2012.

priznanju i izvršenju odluka i prihvatanju i izvršenju autentičnih instrumenata u pitanjima nasljeđivanja i kreiranja Europske potvrde o nasljeđivanju.<sup>61</sup> Preko ove regulative, EU predviđa sudsku nadležnost sudova države članice u kojoj je preminulo *lice imalo boravište u trenutku smrti* i omogućava pravu te države članice da bude mjerodavno u nasljeđivanju u cjelini. Regulatorna također predviđa ograničen izbor *zakona državljanstva preminulog* olakšavajući određivanje nadležnosti suda i mjerodavnog prava kroz specifične mehanizme. Prekogranični promet autentičnih instrumenata je pojednostavljen i načinjena je odredba za uvođenje Europske potvrde o nasljeđivanju. Razumljivo je da je izazovno se odlučiti za definiciju osnovnog povezujućeg faktora boravišta, ili ne kada se sastavlja zakonik kao što je ovaj. Uvodni član odjeljka, član 101 nudi „autonomni pojam“ o tom pitanju. Prebacivanje sa principa državljanstva na boravište je jedna od glavnih karakteristika ovog Nacrta. To je veoma pozitivan razvoj, koji je u skladu sa razvojem na nivou Evropske Unije kao i Haške Konvencije. To treba da olakša pravne odnose sa stranim zemljama i ponudi bolju zaštitu za građane. Međutim, primjena koncepta boravišta nije svugde zadovoljavajuća. Bilo bi bolje imati (pažljivo pripremljenu, fleksibilnu) opštu definiciju boravišta u Uvodnim odredbama koja se primjenjuje i na pitanja nasljeđivanja i da navodi u objašnjenju da okolnosti pojedinačnog slučaja moraju da se uzmu u obzir (kao u Regulativi br. 650/2012).<sup>62</sup>

Stav 2 člana 105, koji predviđa da je za nasljeđivanje mjerodavno pravo države čiji je ostavilac bio državljanin u trenutku smrti, ali pod uslovom da su ispunjeni sljedeći uslovi: a) da je ostavilac imao uobičajeno boravište u toj državi, a od tog boravka do pokretanja postupka nije prošlo više od pet godina, i b) da se zaostavština ili njen dio koji je predmet postupka nalazi u toj državi, je očigledno preuzet iz Haške Konvencije od 01.08.1989. godine o mjerodavnom pravu za nasljeđivanje nepokretnosti preminulih lica. Međutim, ta Konvencija nije imala uspjeha. Zbog malog broja

---

<sup>61</sup> Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i vijeća od 04. 07. 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list Europske unije br. L 201/107

<sup>62</sup> Na osnovu ekspertize Dr. Dr. h.c. Christa Jessel-Holst, Dr Ruth Farrugia, *Mišljenje o Nacrtu zakonika o međunarodnom privatnom pravu Republike Srbije*-(u daljem tekstu Mišljenje), Savjet Europe, Odeljenje za pravdu i pravnu saradnju, Direkcija za pravdu i ljudsko dostojanstvo, Generalna Direkcija za ljudska prava i vladavinu zakona, 22.10.2012. Vid. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-medjunarodnom-privatnom-pravu-radna-verzija.html>, datum posjete 23.01.2014.

ratifikacija još uvijek nije stupila na snagu.<sup>63</sup> Posebno, zahtjevi iz te Konvencije koji su kopirani u stav 2 člana 105 tekućeg Nacrta su kritikivani da previše zahtijevaju od sudija i da nisu realistični. Zato se predlaže stav 2 člana 105 bude izbrisan. Posebnu pažnju treba posvetiti rapolaganjima zavještanjem koja se odnose na dva ili više zavještalaca. U obimnoj listi navedenoj u članu 111, koja normira šta uređuje mjerodavno pravo za nasljeđivanje, ne spominje se „prenos nekretnine“ što treba ubaciti u obim. Posljednje, ali ne najmanje važno, preporučuje se da se ubaci odredba o „commorientes“ kao u članu 32 Regulative o nasljeđivanju.<sup>64</sup>

Shodno navedenom, a imajući u vidu opredjeljenost i BiH ka euroatlanskim integracijama i obavezu usklađivanja važećeg zakonodavstva sa *acquis communautaire*,<sup>65</sup> valjalo bi naglasiti kako će i BiH biti obavezna da svoj pravni sistem u potrebnoj mjeri *de lege ferenda* prilagodi pravnim tekovinama Europske unije. Na tom tragu i u okviru reforme nasljednopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem valja imati na umu činjenicu kako je korisno pratiti iskustva Srbije, te na temelju toga donoseći nove pravne norme međunarodnog nasljednog prava pratiti ciljeve i principe definisane u Uredbi (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i vijeća od 04. 07. 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju.<sup>66</sup> Navedena Uredba ima za cilj unifikaciju međunarodnog nasljednog

---

<sup>63</sup> E. Muminović, 189.

<sup>64</sup> Na osnovu ekspertize Dr. Dr. h.c. Christa Jessel-Holst, Dr Ruth Farrugia, *Mišljenje o Nacrtu zakonika o međunarodnom privatnom pravu Republike Srbije*-(u daljem tekstu *Mišljenje*), Savjet Europe, Odeljenje za pravdu i pravnu saradnju, Direkcija za pravdu i ljudsko dostojanstvo, Generalna Direkcija za ljudska prava i vladavinu zakona, 22.10.2012. Vid. <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-medjunarodnom-privatnom-pravu-radna-verzija.html>, datum posjete 23.01.2014.

<sup>65</sup> *Acquis communautaire* (pravna tečevina EU) jedan je od najznačajnijih pravnih i političkih principa evropskih integracija. *Acquis* je skup prava i obaveza koje sve države članice obavezuju i povezuju unutar Evropske unije. Pojam *acquis* odnosi se na ukupna prava, obaveze i predanost Zajednici, koji su kumulirani razvojem integracionog procesa, ili koje je EU ostvarila do danas, dosegla u pravnom i političkom smislu. Praksa Suda Evropskih zajednica stavila je *acquis* u rang ustavnog principa. U političkom smislu, ključno je pravilo da su pravna dostignuća Zajednice uslov o kojem se ne može pregovarati. *Acquis*, shvaćen kao ukupno dostignuće Zajednice, svakodnevno se širi, uvećava i reproducira. Vid. Pojmovnik evropskih integracija, <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4533&langTag=bs-BA>, datum posjete 27.01.2014.

<sup>66</sup> Službeni list Europske unije br. L 201/107.

prava unutar EU, a shodno stanju koje u njoj vlada kako u faktičkom tako i u pravnom smislu.<sup>67</sup>

### 3. Pitanje statusa stranaca kao ostavitelja i kao nasljednika

Nasljedna prava stranaca bi se mogla tretirati dvojako i to kao pravo raspolaganja vlastitom imovinom za slučaj smrti, i kao pravo da se naslijedi tj. bude nasljednik.

Ni jedno ni drugo pravo strancima nije bilo priznavano sve do početka XIX stoljeća,<sup>68</sup> a tada se ova dva prava počinju različito tretirati. Pravo raspolaganja imovinom za slučaj smrti dobija karakter opšteg prava, dok se u pogledu prava stranaca na nasljeđe razvijaju dva osnovna pristupa: onaj u kojem se i to pravo tretira kao opšte, i onaj u kojem se to pravo tretira kao relativno dostupno. U savremenim državama se strancima ne ograničava pravo raspolaganja vlastitom imovinom *mortis causae* i oni mogu takvo raspolaganje vršiti jednako kao i domaći državljani.<sup>69</sup>

Shodno tome, u nekim je zemljama takvo raspolaganje moguće isključivo testamentom, legatom ili ugovorom o nasljeđivanju.<sup>70</sup> No, pošto zakonodavci u BiH nisu dozvolili raspolaganje imovinom *mortis causae* putem ugovora o nasljeđivanju te su navedeni ugovor proglasili ništavim, tako da će i svako raspolaganje stranca putem ovog ugovora biti ništavo bez obzira što je dotično lice iz države koja dopušta raspolaganje *mortis causae* ugovorom o nasljeđivanju.<sup>71</sup>

Kada je riječ o strancu kao nasljedniku, u svijetu također nema jedinstvenog stanovišta, pa tako u velikom broju zemalja ovo pravo za strance ima karakter opšteg prava, odnosno strancima se ne postavljaju posebni uslovi. Takav je slučaj npr. u Njemačkoj, Francuskoj, Holandiji, Belgiji i dr.<sup>72</sup> Naravno, i u ovim zemljama su katkad

---

<sup>67</sup> M. Petrović, *Merodavno pravo za nasljeđivanje prema Predlogu Uredbe EU*, Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope, Kragujevac, 2010, 359.

<sup>68</sup> Tek 1819. godine u Njemačkoj definitivno biva ukinuta ustanova *ius albanagii* koja je predstavljala negaciju nasljednih prava za strance.

<sup>69</sup> E. Muminović, *ibid.*, 161.

<sup>70</sup> M. Kreč, Đ. Pavić, *Komentar Zakona o nasljeđivanju* (sa sudskom praksom), Zagreb, 1964, 326 i dalje.

<sup>71</sup> Čl. 126. st. 1. Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 01/09). Čl. 107. st. 1. Zakona o nasljeđivanju Federacije BiH („Službeni list SRBiH“ br. 7/80-267, 15/80-711).

<sup>72</sup> E. Muminović, *ibid.*, 162.

prisutna posredna ograničenja, a najpoznatiji oblik takvog posrednog ograničenja je tzv. ustanova prelevmana.<sup>73</sup>

U drugoj grupi zemalj strančevo pravo da buse nasljednik je relativno dostupno i najčešće je uvjetovano postojanjem reciprociteta ili pribavljanjem prethodnog odobrenja. Tako se npr. reciprocitet traži u Španiji, Portugalu, Italiji, Turskoj, Meksiku i dr.<sup>74</sup>

Prema našem pravu stranac može raspolagati svojom imovinom *mortis causae* preko testamenta, ali ne i ugovora o nasljeđivanju. U tom pogledu je dakle izjednačen sa našim državljanima. Sloboda testiranja može biti ograničena jedino ustanovom nužnog nasljednog dijela, ali je u tom pogledu mjerodavna ostaviočeva *lex nationalis*, a ne naše nasljedno pravo.<sup>75</sup>

Kvalifikacija stvari kao pokretne ili nepokretne i prava kao stvarnog, obligacionog i nasljednog vrši se po *lex rei sitae*.<sup>76</sup> U pogledu mogućnosti stranca da naslijedi pokretne stvari treba prihvatiti stanovište po kojem je to pravo za stranca opšte, jer ni ranijim ni u sadašnjem zakonodavstvu u tom pogledu nije bilo restrikcija.<sup>77</sup>

Što se tiče nasljeđivanja nekretnina, to je pravo ranije bilo relativno dostupno i uvjetovano reciprocitetom. Novim zakonskim rješenjima u BiH regulisano je da strane osobe<sup>78</sup> stiču pravo vlasništva na nekretnini pod uslovom reciprociteta, izuzev kada se

---

<sup>73</sup> Riječ je o ustanovi koja se primjenjuje u situaciji kad se dio zaostavštine nalazi na domaćoj, a dio na stranoj teritoriji, a među nasljednicima ima i stranaca i domaćih državljana. Povod za uvođenje prelevmana bilo je ukidanje tzv. „obenskog prava“, odnosno obenske nesposobnosti, odnosno pravila da stranac ne može biti nasljednik ili legatar u domaćoj državi, niti pak bilo kakav sticalac na osnovu posla *mortis causae*. Naime Francuska revolucija je „u ime bratskih principa“ ukinula ovu vrstu nesposobnosti, ali ju je kasnije po principu reciprociteta ponovo uvela. Zakon od 14. jula 1819. godine koji u Francuskoj i danas predstavlja pozitivno pravo, definitivno ukida obensku nesposobnost, ali ujedno uvodi jednu predostrožnost u korist domaćih, francuskih nasljednika, poznatu pod nazivom pravo prelevmana. Povod za ovo je bila činjenica da su susjedne zemlje i dalje primjenjivali institut obenske nesposobnosti, pa je trebalo zaštititi francuske državljane, a što je učinjeno na sljedeći način: „U slučaju diobe zaostavštine između stranih i francuskih sanasljednika ovi posljednji imaju pravo prelevmana na dobrima koja se nalaze u Francuskoj u iznosu koji je jednak vrijednosti dobara koja se nalaze u stranoj zemlji, a kojih su oni lišeni, po bilo kom osnovu prema lokalnim zakonima i običajima.“ R. Momčilović, M. Živanović, *Nasledno pravo*, Beograd-Banjaluka, 2003, 337.-338.

<sup>74</sup> E. Muminović, *ibid.*, 163.

<sup>75</sup> E. Muminović, *ibid.*

<sup>76</sup> T. Varadi, B. Bordaš, G. Knežević, *ibid.*, 451.

<sup>77</sup> O procesu razvoja stvarnog prava na prostorima bivše SFRJ vid. D. Nikolić, *Harmonizacija stvarnog prava na prostoru Jugoistočne Evrope*, Budimpeštanski simpozijum- Doprinos reformi stvarnog prava na području zemalja jugoistočne Evrope, 199. i dalje.

<sup>78</sup> Tako strane osobe koje nemaju državljanstvo Bosne i Hercegovine ne smatraju se stranim osobama prema ovom zakonu ako su rođeni u Bosni i Hercegovini ili su njihovi potomci.

pravo stiče naslijeđivanjem ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.<sup>79</sup> Ovako primijenjen uslov reciprociteta ne može se protumačiti kao način da se strani državljanin dovede u neravnotežan položaj.<sup>80</sup> Strana osoba ne može biti vlasnik nekretnine na području, koje je radi zaštite interesa i sigurnosti Federacije, Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine zakonom proglašeno područjem na kojem strane osobe ne mogu imati pravo vlasništva. Ako je strana osoba stekla pravo vlasništva na nekretnini prije nego što je područje na kojemu nekretnina leži proglašeno od javnog interesa i sigurnosti, prestaje pravo vlasništva na toj nekretnini, a strana osoba ima pravo na naknadu prema propisima o eksproprijaciji.<sup>81</sup> Pravo na navedenu naknadu pripada i stranom licu koje bi naslijeđivanjem steklo nepokretnost na tom području. Pored toga zakonodavac je ostavio i mogućnost da se posebnim zakonom odredi na kojim nepokretnostima strana lica ne mogu sticati prava svojine.<sup>82</sup>

## REZIME

Koliko god jedna država bila opredijeljena ka članstvu u Europskoj uniji, neophodno je da organi vlasti te države svakodnevno rade na usklađivanju vlastitog pravnog sistema sa *acquis communautaire*. To bi praktično značilo da nadležni organi vlasti pristupajući bilo kojoj reformi, u okviru bilo koje grane prava, trebaju sagledati *de lege lata* pravna rješenja u okviru prava Europske unije kako bi svojim *de lege ferenda* rješenjima pravni sistem u datom segmentu već bio usklađen sa potrebnom europskom

---

Vid. Čl. 15. st. 3. Zakona o stvarnim pravima Federacije BiH-ZSP FBiH („Službene novine FBiH” br. 67/13).

<sup>79</sup> Postojanje reciprociteta se pretpostavlja, a listu zemalja s kojima ne postoji reciprocitet objavljuje Federalno ministarstvo pravde, uz prethodno pribavljeno mišljenje Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, svake godine najkasnije do 31. januara. Vid. Čl. 15. st. 1. i 2. ZSP FBiH. Vid. Čl. 15 st. 2. Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske („Službeni glasnik RS” br. 124/08 i 58/09).

<sup>80</sup> Tumačenje pojma „strano fizičko lice” je jednostavno. Nema sumnje da je strano fizičko lice inostrani državljanin, bilo da ima prebivalište u zemlji ili inostranstvu. Ako je lice bipatrid koje ima jugoslovensko državljanstvo, neće se smatrati stranim fizičkim licem. Međutim, kada su u pitanju pravna lica određivanje strane pripadnosti može predstavljati problem. Prema normama jugoslovenskog međunarodnog privatnog prava, koje usvaja kombinovano kriterijume mjesta osnivanja i sjedišta, pravno lice osnovano u Jugoslaviji, koje ima sjedište na njenoj teritoriji, ima jugoslovensku pripadnost. To znači da stranac može u Jugoslaviji osnovati sopstveno preduzeće ili steći većinski svojinski udio u preduzeću. Vid. M. Stanivuković, *Svojina i druga stvarna prava stranaca na nekretninama u Jugoslaviji*, Budimpeštanski simpozijum- Doprinos reformi stvarnog prava na području zemalja jugoistočne Evrope, 277. i dalje,

<sup>81</sup> Čl. 16. St. 1. i 2. ZSP FBiH.

Čl. 16. St. 1. i 2. ZSP RS.

<sup>82</sup> Čl. 16. st. 3. i 4. ZSP RS.

legislativom. Tako je i nasljednopravne odnose s međunarodnim obilježjem potrebno reformisati po ugledu na zemlje koje su to učinile na adekvatan način, a shodno međunarodnim konvencijama i aktima Europske unije, poput Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i vijeća od 04. 07. 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju.

Ovakvim pristupom zakonodavac će, gledajući nekoliko koraka unaprijed, predvidjeti sudsku nadležnost sudova države članice u kojoj je preminulo *lice imalo boravište u trenutku smrti* čime će omogućiti pravu te države članice da bude mjerodavno u nasljeđivanju u cjelini. Regulativa također predviđa ograničen izbor *zakona državljanstva preminulog* olakšavajući određivanje nadležnosti suda i mjerodavnog prava kroz specifične mehanizme. Prekogranični promet autentičnih instrumenata je pojednostavljen pa je na tom tragu i sačinjena i odredba za uvođenje Europske potvrde o nasljeđivanju, o čemu također valja voditi računa prilikom reforme međunarodnih nasljednopravnih odnosa.

Na kraju, tragovima promišljanja velikana pravne nauke poput Mancinija, možemo zaključiti kako bi *de lege ferenda* pravna rješenja trebala težiti ka uspostavljanju univerzalnih pravila prilikom rješavanja kako nasljednopravnih, tako i ostalih privatnopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem. Ovo je između ostalog i jedna od ideja na kojoj se temelji i pravni sistem zajednice zemalja Europske unije, a kojoj svakako težimo.

**Ajdin Huseinspahić**

**THE INHERITANCE RELATIONS WITH INTERNATIONAL  
CHARACTERISTICS DE LEGE LATA AND DE LEGE FERENDA IN BOSNIA  
AND HERZEGOVINA, FOCUSING ON THE SITUATION IN SERBIA**

Summary

*While in ancient Rome, only some private law applies succumbed to the norms of jus gentium, and which can not be equated with modern norms of international private law, today we can say how almost all private law relationships can have international prefix. We have approached the Scientific observation inheritance relationship with an international element focusing on several key issues. The first question that we have processed referring to the legal nature of the prejudicial (previous) issues that, if not adequately treated, can cause big problems in the application of adequate legal norms. The second issue is related to the perception of understanding divisibility hereditary Statues, which is of crucial importance in defining the applicable law to probate, whether it is a legal or testamental Inheritance. The third issue that we have covered in the paper referred to the confrontation of arguments pro and contra ideas applying lex nationalis or domicile of the testator. However, particularly significant seemed dated ideas of Italian lawyer Mancini who believes that we should strive to create a universal rule on the application of domestic or foreign law. The idea of the primacy of the lex nationalis in dealing with personal, family and inheritance relationships retained its value today. Mancini considered that there should be space left for party autonomy in the field of private international law, but in those relationships that are outside the sphere of the mandatory application of the lex nationalis, or that are outside the domain of personal, family and inheritance relationships.*

*Keywords: private international law, the law of succession, inheritance statute, lex nationalis, domicile.*